

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Datum:
2020-08-17

Dnr:
Ku2020/01036/KL

Dnr GU:
GU 2020/1556

Mottagare:
Kulturdepartementet

Yttrande rörande *Remiss gällande betänkandet Sveriges museum om Förintelsen (SOU 2020:21)*

Betänkandet framstår som väl underbyggt med synpunkter inhämtade från museivärlden och forskarsamhället samt från diverse organisationer inom civilsamhället. Inventeringar har gjorts av arkiv, materialsamlingar, vittnesintervjuer samt av möjliga samarbetspartners för museet. Forskningsläge och kulturarvsaspekten klargörs på ett tillfredsställande sätt.

Beträffande museets organisationsform instämmer vi med betänkandets huvudförslag, att *Sveriges museum om Förintelsen* bör inrättas som en fristående myndighet och alltså ej inlemmas i redan befintliga museer eller forumbildningar.

Det är endast som självständig instans som museet kan utveckla en egen tydlig profil. Större utrymme ges då också för egna prioriteringar och långsiktiga målsättningar. Det skulle även betydligt underlätta samarbetet med utländska Förintelsemuseer, av vilka flertalet är fristående myndigheter.

Som också framhålls i betänkandet vore det mindre fördelaktigt om museet i stället förlades till *Forum för levande historia*. Denna statliga myndighet inrättades 2003 som ett kunskapscentrum med ett renodlat informationsuppdrag av pedagogisk art, riktat framför allt till skolungdomar och lärare. *Forum* har ej åtnjutit museistatus med allt vad det innebär ifråga om kompetens att upprätta samlingar. Man har ej heller bedrivit forskningsprojekt i egen regi.

Forums informationsuppdrag har till sin natur haft ett brett spektrum, vilket inneburit att Förintelsen inte behandlats som ett kunskapsområde i egen rätt, utan underordnats mer samtidsrelaterade målsättningar som att verka för demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter.

Erfarenheter från större museer om Förintelsen som *Imperial War museum*, *United Holocaust Memorial Museum* och *Yad Vashem* har visat på fördelarna med att centrera verksamheten kring en permanent utställning. *USHMM* talar om "the timeless importance and relevance of the Holocaust as an event to be memorialized with dignity, researched with rigor, and taught with care so that we can accurately remember the past and responsibly learn from it". Även för *Sveriges museum om Förintelsen* blir den pedagogiska uppgiften en av de centrala. Det kan i det sammanhanget noteras att forskningsfältet *Teaching and Learning about the Holocaust (TLH)*, även benämnt *Holocaust education*, bör få en tydlig roll i museets utveckling och pedagogiska verksamhet, inte minst den permanenta utställningen.

Genom inrättandet av ett helt fristående museum skulle det bli möjligt att på ett mer tillfredsställande vis fördjupa kunskapen om Förintelsens faktiska historiska händelseförlopp och Sveriges roll i

sammanhanget. Man skulle då också markera Förintelsens komplexitet i relation till andra folkmord och brott mot mänskligheten.

Vidare delar vi även uppfattningen att museet måste ha en stark forskningsanknytning. Det kan, vilket också föreslås i betänkandet, åstadkommas genom inrättandet av en professur vid lämpligt universitet i närområdet, där halva tjänstgöringen (50 %) förläggs till museet. Tilläggas bör dock att det är av största vikt att utlysning och tillsättning av denna professur görs av det berörda universitetet, detta som garanti för forskningens frihet och kvalitet. Vi ansluter oss även till förslaget om inrättandet av någon form av forskningsråd vid museet, för upprätthållande av kontaktnät och samordning av forskningsinsatser. Rådet, bestående av ledamöter från museet och från olika lärosäten, kan bland annat fungera som ett diskussionsforum för ventilering av nya projektförslag. Att ledamöter från landets olika lärosäten ingår i rådet borgar för att museet får en tydlig anknytning till den forskning som bedrivs inom området nationellt, och bidrar till en stark akademisk förankring åt verksamheten.

Fördelarna med en sådan stark forskningsanknytning är uppenbara. Museet får då inte bara det pedagogiska uppdraget att bevara minnet av Förintelsen och på olika vis informera allmänheten härom, utan även kompetensen att bidra till kunskapsutvecklingen inom forskningsområdet och anläggandet av nya perspektiv på Förintelsen. Något som också talar för en stark forskningsanknytning är att det stärker museets status i det internationella samarbetet med andra Förintelsemuseer och jämförbara institutioner. Det vore beklagansvärt om *Sveriges Museum om Förintelsen* skulle framstå som mindre kvalificerat än motsvarande institutioner utomlands.

Betänkandet tar även upp frågan om museets lokalisering, men utan att binda sig för en bestämd ort, utöver att lämpligt universitet att samverka med bör finnas i närområdet. Man rekommenderar dessutom att museet förläggs till en plats med historisk anknytning av betydelse i sammanhanget.

Även om Sverige inte hade några ”killing sites” direkt kopplade till Förintelsen, bör dock påpekas att det finns platser som skulle kunna betecknas som ”rescue sites”, där judiska flyktingar togs emot. Till Malmö, exempelvis, kom de vita bussarna våren 1945 och det var Skåne-regionen som utgjorde den första anhalten för de danska judar som 1943 flydde över Öresund undan de tyska deportationerna.

Det finns förvisso omständigheter som talar för en lokalisering till Stockholm, exempelvis de många skolelever som gör studieresor dit, bland annat för att besöka museer och riksdagen. Men om museet förläggs till Malmö skulle samverkan kunna upprättas med universitetet i Malmö alternativt Lund, och man skulle även kunna samarbeta med Köpenhamns universitet och *Dansk Jødisk Museum* i Köpenhamn samt sist men inte minst med olika museer i Skåne-regionen. Närheten till kontinenten skulle dessutom vara fördelaktig ur pedagogisk synpunkt med tanke på de många elev- och studenteresor som genomförs till minnesplatser i Tyskland och Polen. Då flertalet av dessa resor kommer att göras med buss och tåg skulle ett besök i *Sveriges museum om Förintelsen* med fördel kunna inordnas i resrutten och antingen inleda eller avsluta studieresan.

Jan Christensen, docent/universitetslektor, Institutionen för historiska studier, Humanistiska fakulteten

Ola Flennegård, doktorand/projektledare, Segerstedtinstitutet, Utbildningsvetenskapliga fakulteten